

A PROPÒSIT DELS ESPAIS PÚBLICS METROPOLITANS...

Existeix una certa dificultat per descriure la ciutat contemporània si no ho fem a través d'algun símil on la comparem amb alguna referència útil però normalment reductiva. Es fa difícil realitzar anàlisis rigorosos a través de cercar interpretacions fetes a través d'una descripció física dels llocs urbans. Avui no es pot analitzar únicament a través de descripcions superficials, on l'arquitectura de les edificacions és l'objecte principal, això només és vàlid per a un turista accidental que a través de fotografiar de façanes explica la ciutat. La forma de la ciutat i la seva activitat ens venen donades per la superposició de molts aspectes urbans que hem de comprendre de manera pausada. Tot i ser la ciutat un fet global, cal partir de les peces més petites i de com aquestes es relacionen per arribar a entendre l'espai resultant. Els llocs públics són els autèntics elements que fan ciutat, sense ells només hi ha edificació i sovint aquesta és suburbi. Cal intervenir per integrar tots els elements en un territori que serà la ciutat d'avui.

És fa imprescindible saber escriure, és a dir traçar els sistemes de la ciutat. Sobre la geografia s'han de proposar llocs coherents que ens donin estructures formades per elements de composició. La història urbana ens demostra que només així tenim espais qualificats i que la seva absència, la manca de gramàtica, sols provoca errors que fan il·legibles i inservibles els sistemes i els teixits. A més, hem de tenir bona cal·ligrafia per tal d'adaptar-nos a la topografia del lloc, i això serà essencial, i en aquest saber fer recau una gran part de l'èxit urbà. La capacitat per modificar el sistema i adaptar-lo al lloc és del tot necessària, no es pot pensar en escriure sense conèixer la superfície, s'ha de tenir prou habilitat per saber adaptar-se al medi, i a la vegada saber-lo integrar al text. Sovint la ciutat s'ha mostrat contrària a aquesta idea, això pot ser vàlid en llocs petits i precintats, però avui de cap manera, la ciutat és un fet d'àmbit metropolità i per tant s'han de cercar sistemes reguladors sobre tot el territori.

El traçat urbà ha de definir sistemes recolzats pels llocs que seran sempre espais públics de la ciutat. Llocs que determinaran centralitats i/o direccionalitats i que sempre enriquiran la estructura del conjunt dels teixits. La proporció dels sistemes amb tots els aspectes de la ciutat ha de ser l'adequada i a la vegada una de les eines capaces de relacionar la cal·ligrafia del sistema amb l'arquitectura i el ciutadà. En l'equilibri de l'ocupació del territori hi trobarem aspectes fonamentals per a la ciutat d'avui, com són la integració de la natura, cosa que ens proposarà nous paisatges. S'ha de cercar la diversitat de les formes urbanes a través de l'ampliació de mètodes diferents per a cada ocasió. La nostra ciutat és extensa i amplia per tant en ella hi té cabuda la utilització de sistemes no unificadors, sempre tenint en compta que el global ha d'estar íntimament relacionat.

El moviment a la ciutat és indispensable, és una garantia de bon funcionament. Els aspectes anteriors han de garantir la seva fàcil execució. No es pot confondre moviment amb capacitat de les infraestructures, ja que aquestes més que sistemes de desplaçament seran parts del diagrama urbà, per tant només elements més de la ciutat que definiran itineraris. Hi ha una confusió comuna en aquest tema. Sembla evident que la ciutat ha de tenir sistemes d'infraestructura, però no és més cert que el desenvolupament urbà no s'ha de recolzar únicament en aquets. Els sistemes han de ser complexos i permetre integrar les diverses activitats urbanes. Es pot parlar, com a mínim, de tres nivells d'infraestructura de ciutat si ens referim a les seves qualitats de connectivitat, la que facilita l'accessibilitat metropolitana, la que dona mobilitat local o interior a la ciutat, i finalment aquella que millora els sistemes més veïnals o de barri. Només, a través, de la correcta disposició de les xarxes i del seu diagrama la ciutat tindrà capacitat per desenvolupar les seves activitats.

Els recorreguts propiciats pel moviment han de tenir puntuacions urbanes, és a dir llocs significatius i adequats. Aquests seran els espais urbans, els més característics de cada ciutat, els que li donaran sovint la imatge, però també aquells que seran la base del diagrama urbà. Seran autèntics espais de composició i la relació entre ells és farà a través de les xarxes urbanes, sistemes, que definiran "el tauler de joc" de la ciutat. Aquets llocs principals tindran a la vegada una segona funció, la de ser els elements capaços d'establir les regles urbanes. Nosaltres dependrem d'ells per comprendre la ciutat i recordar-la, només així podrem assimilar el seu contingut. A través, de

l'anàlisi dels espais urbans podrem entendre les parts més importants de cada ciutat i descobrirem com aquesta funciona, quina forma té i quins projectes necessita.

El desenvolupament de la ciutat serà sempre lícit i bo, si hi ha estructura de llocs públics i si aquesta es manté lligada adequadament amb la resta del territori. De totes maneres, no cal confondre desenvolupament i creixement, les ciutats són organismes que tenen sempre un límit, i aquest es troba relacionat amb el territori de l'entorn i també, especialment, en la seva pròpia forma. Ultrapassar, créixer per sobre d'aquest límit és un greu error que només ens portarà cap a la marginalitat del suburbi encara que aquest sigui il·lustrat. Així mateix, les estructures no tenen una extensió il·limitada, cada una d'elles té unes regles precises que depenen dels elements que les conformen. Una ciutat d'avui en dia, estarà formada normalment per una amalgama de xarxes que es juxtaposaran o s'acoblaran, en la bona relació d'aquestes hi haurà la qualitat urbana. Per tant, la ciutat podrà tenir formes diverses i passar d'espais còncaus a convexes amb relativa facilitat si existeixen regles suficients per l'equilibri del sistema global.

El que he anomenat "tauler de joc de la ciutat" estarà compost per a tres nivells que és sobreposen i que defineixen el conjunt urbà, així com les seves activitats. Primer tindrem les centralitats, aquells elements capaços de pel seu propi caràcter de ser espais urbans generadors d'activitat i tenir forma pròpia. Entorn d'ells hi trobarem, sovint, els edificis més representatius i públics de la ciutat. Al conjunt de l'espai més l'edifici en direm el lloc urbà. En segon lloc les infraestructures, enteses d'una manera molt ampla, no estem parlant només de sistemes de connectivitat, sinó d'espais sovint dotacionals, aquells que tenen capacitat per admetre tot el que necessita la ciutat, que ens relliguen els elements centrals i que dibuixen el sistema. El tercer nivell és el que conformen els teixits, tot aquell espai urbà que és la massa real de la ciutat, unes zones que han estat generades per desenvolupament de les activitats i les edificacions que es troben als entorns dels dos primers nivells. Evidentment, tot això està situat sobre un element bàsic que és el territori i la seva geografia.

La relació entre la ciutat i el territori està regulada per una doble escala. El sistema urbà amb l'home és el primer conjunt que cal proporcionar. Ho farem a través dels llocs públics, si aquests estan presents dintre de la ciutat i els sistemes es recolzen amb ells, per tant tenim que utilitzar les places i els carrers com a peces claus de la ciutat. El segon enllaç que cal fer és el de l'home, que viu a la ciutat, amb la naturalesa, aquest lligam avui és del tot imprescindible. Per aconseguir aquesta fita no tenim que utilitzar els parcs com llocs puntuals dintre dels teixits de la ciutat o enjardinar algunes places, sinó que hauré de fer servir altres mètodes capaços d'entendre la natura i la ciutat a la vegada com són els campus. Les relacions contemporànies desitjades ens vindran donades per la introducció dels sistemes de la ciutat, aquells que tindran la capacitat de compondre-la.

La ciutat necessitarà de sistemes compatibles i complexes, la rigidesa dels llocs és cada cop menys útil. Això no vol dir que tinguem que introduir espais urbans dubtosos, tot el contrari utilitzarem amb rigor les formes que dominem i les que han demostrat capacitat urbana per representar el seu diagrama. Les estructures finals del sistema urbà estan fetes pels llocs públics composant un sistema global equilibrat. Els espais urbans, l'edificació i la natura definiran els llocs públics contemporanis i sobre aquests és on caurà el pes urbà del teixit. La diversitat de mètodes i sistemes és una obligació per la ciutat d'avui.

Els elements de la ciutat componen un diagrama. La combinació dels primers serà regulada per l'escriptura, i aquesta per la gramàtica i la sintaxi. Però, en aquest cas, en la ciutat, serà de vital importància la cal·ligrafia, ella és el mètode que utilitzarem per representar, per traçar de manera idònia el nostre diagrama urbà. La cal·ligrafia ha de ser entesa d'una manera quasi oriental com un sistema de dibuix que representa idees a través d'uns traçats que interpreten la realitat i que són plasmats en un suport físic. Per tant, estem quasi parlant d'un sistema ideogràfic més que d'un lineal i reglat. Sense aquesta llibertat de representació ens serà impossible proporcionar amb la globalitat de la ciutat amb els seus traçats.

Desplaçar-se sobre un diagrama urbà és conèixer la ciutat. Tot territori pot ser representat per la cartografia, o per la fotografia, o per... Però, en tot cas sempre hi haurà representació. No estem parlant d'una representació maximitzada, el coneixement de la ciutat no es basa en el dibuix complet de tots els seus elements, sinó en una representació elemental dels seus llocs capitals. Un cop fet això farem un segon pas que és el de conèixer les regles del joc que hem representat. Aquestes estaran lligades a les formes del diagrama, però també ho estaran a les proporcions d'aquest i sobre tot als elements principals del tauler de joc, les caselles urbanes. És a dir, els llocs de la

ciutat. La proporcionalitat, l'equilibri i la capacitat de moviment seran imprescindibles en el joc del moviment sobre la ciutat. El moviment és del tot indispensable, i no pot ser qualsevol, ha d'estar previst dintre dels sistemes, de les traces que hem representat. Per tant, els moviments principals estaran localitzats en els itineraris formats per les línies que relacionen els llocs públics. Finalment, la ciutat ha de garantir l'activitat per què ha estat creada i tot això a més ha de passar en un territori qualificat i sobre tot urbà, on hi hagi comprensibilitat tant en la globalitat com en cada una de les seves parts.

Jaume Barnada
Doctor Arquitecte
i Director d'Urbanisme i Habitatge de l'Institut Municipal d'Urbanisme

BIBLIOGRAFIA

- A. AALTO. *La humanización de la Arquitectura*. Cuadernos infimos, num: 81. Ed. Tusquets, Barcelona, 1977.
- J. BARNADA. *Dotze ciutats, els seus espais públics*. Edicions UPC, Barcelona, 1986.
- J. CORTAZAR. *Prosa del Observatorio*. Palabra Menor, Editorial Lumen, Barcelona, 1972.
- G. JEAN. *La escritura, archivo de la memoria*. 2/Aguilar Universal, Aguilar SA de Ediciones, Madrid, 1989.
- R. KOOLHAAS, S. BOERI, S. KWINTER. *Mutations*. ACTAR, Barcelona, 2000.
- S. KOSTOF. *The City Shaped. Urban Patterns and Meanings Through History*. Thames and Hudson, London; 1991.
- K. LYNCH. *La imagen de la ciudad*. GG Reprints / Editorial Gustavo Gili, Barcelona, 1998.
- A. E. J. MORRIS. *Historia de la forma urbana. Desde sus orígenes hasta la Revolución Industrial*. Arquitectura/Perspectivas, Gustavo Gili, Barcelona, 1984.
- R. ROGERS, A. POWER. *Cities for a small country*. University Press, Cambridge, 2000.
- R. VENTURI, S. IZENOUR, D. SCOTT BROWN. *Aprendiendo de Las Vegas*. Colección Punto y Línea, Editorial Gustavo Gili, Barcelona, 1978.